

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

נדרים סח-עד | פרשת ויחי | גליון מס' 155

דף סח. ע

שמעו הוא מטעם קיום הנדר, לכן ס"ל דלא בעינן שיפרו שניהם באותו היום, דאחרי שגילה דעתו דאינו רוצה את הנדר לא איכפת לן שאינו מופר עד למחרת, דסו"ס כבר גילה דעתו ביום שמעו.

וכתב עוד שם: ואולי יש לבאר דנחלקו בגדר הפרה דיום שמעו האם הוא דין במעשה ההפרה דבעינן שיפר כל אחד ביום שמעו, או דילמא הוא דין בחלות ההפרה דבעינן שהנדר יהיה מופר ביום שמעו. דהרמב"ן סובר דכל מה שבעינן ביום שמעו הוא רק מעשה ההפרה של הבעל או האב אבל לא בעינן שתחול הפרתם בפועל באותו יום, ולכן אפילו לא נגמרה הפרתו של הראשון עד שיפר השני לא איכפת לן מה שלא היה באותו היום.

אבל הרמב"ם סובר דבעינן שיפרו שניהם באותו היום, משום דבעינן שתחול ההפרה בפועל ביום שמעו, ואם כל אחד יפר ביום שמעו דיליה נמצא שהפרתו של ראשון לא נגמרה ביום שמעו דיליה, שהרי היא נגמרת רק לאחר שהפר השני.

ולכאורה נ"מ במפר לאחר ל' האם מהני או לא, דאם סגי במעשה הפרה ביום שמעו מהני, ואי בעינן דיחול ביום שמעו לא מהני. וע"ש עוד.

אבע"ל בעל מיגו גיזי או מקלש קליש וכו' - כתב הזרע אברהם (סוף סנ"א) דמכאן יש להוכיח דחצי שיעור אסור אפילו בתערובת, דאל"ה הו"מ נפק"מ בנדרה מכזית אחד, ואי אמרת מיגו גיזי נמצא דמותר לאכלו דהרי הוא חצי שיעור בתערובת אבל אי מיקלש קליש כל הכזית אסור ויש כאן שיעור שלם.

בעל מיגו גיזי או מיקלש קליש כו' - ביבמות (ק"ד ע"ב) בעי בגמ' יבמה שרקקה בלבד אם נפסלת על האחין, ותליא ל' בפלוגתא דרבי ורבנן אי שתי דברים המתירין מעלין זה בלא זה, דלמ"ד דמעלין זה בלא זה, ה"ה דברקיקה גרידא נפסלת על כל האחין. אבל למ"ד דאין מעלין זה בלא זה, נמצא דהיכי דבעי תרי דברים, בדבר אחד בלבד אינו מעלה כלום.

וכתב הגאון ר"א וסרמן בקובץ הערות (סי' ע"ג אות י"א) דלפ"ז הא דבעי הכא אי בעל מיגו גיזי או מיקלש קליש, היינו דוקא למ"ד דשני דברים המתירין מעלין זה בלא זה, אבל למ"ד דאין מעלין זה בלא זה, לא מיגו גיזי ולא מיקלש קליש, אלא לא עשה הבעל כלום בלא האב.

דף סח: ע

אבל אם שמע וקיים או ששמע ושתק וכו' - הרמב"ן כתב דהיכא דשמע אבוה והפר לה ביום שמעו ולאחר כמה ימים שמע הארוס והפר ביום שמעו היא הפרה דרחמנא אמר יום שמעו דנפשיה ולא דחבריה. אולם הרמב"ם חולק וסובר דבעינן שיפרו שניהם באותו היום דנשמע הנדר אצל אחד מהם.

וכתב בספר אמרי יעקב (סי' לד) לבאר: נראה לבאר דנחלקו בגדר יום שמעו, האם הוא קיום דמדלא מיחה יש ראייה שמקיים את הנדר, או דילמא הוא איבוד זכות ההפרה, דיותר מיום שמעו א"א להפר את הנדר. דהרמב"ם סובר דגדר יום שמעו הוא איבוד זכות הפרתו, ולכן סובר דבעינן ששניהם יפרו באותו היום שהרי גם הפרתו של ראשון תיגמר ותחול רק כשהשני יפר למחרת ואז כבר עבר יום שמעו. אבל הרמב"ן סובר דגדר יום

דף סט. ע

נשאלין על ההיקם-וכתב הר"ן (ד"ה בעי) דהיינו דוקא ביום ששמעו.

ועיין בשו"ע סי' רל"ד סעיף מ"ט מחלוקת בזה, דדעת הטור שם דיכול להשאל על הקמתו גם אחרי כמה ימים, וביום זה יכול עדיין להפר כביום שמעו, דכיון דהקים וא"י להפר, גם אם נשאל על ההקמה אחרי כמה ימים, יכול אז להפר באותו יום, דחזר יום זה להיות כיום שמעו.

והקשה בשפת אמת (סוף שבת) דא"כ למה מפירין נדרים בשבת, כיון דאינו מיפר רק ביום שמעו, הא יש לו עצה, שיקים את נדרה, ושוב ישאל על זה לאחר השבת, ואז יפיר לה נדרה, וכי דצ"ל דהקמה כזו שהוא ע"ד להשאל עלי' ולהפר אח"כ, אין לו דין הקמה וצ"ע.

ועוד הקשה דאותו סברא שיש, דיכול להפר ביום שנשאל על ההקמה, משום שעד אז לא הי' יכול להפר, שייך גם גבי שבת, דנימא שכיון שא"י להפר בשבת, כיון שאין מתירין נדרים בשבת, ה"נ נימא דיכול להפר אחרי השבת וצ"ע.

עיי' בהגהות הגרעק"א ביו"ד (שם) דאפילו לדעת הר"ן, אם הקים לה ובאותו יום הפר לה, ואחר כמה ימים נשאל על הקמתו, חל ההפרה דמאז, דהרי החכם עוקר ההקמה למפרע, נמצא דהפרתו שביום שמעו הועיל. וע"ע מש"כ בזה בתוס' רעק"א גיטין (אות מ"א).

☞ דף סט: ☞

בעי רבה, קיים ליכי היום מהו, מי אמרינן כמאן דאמר לה מופר ליכי למחר, או דילמא הא לא אמר לה וכו' - וכתב בספר כלי הנה שמעתי מהרב הגאון דב בערויש ווידנפלד מטשעבין (שליט"א) [זצ"ל] להסתפק באחד שנשבע ששמע מחבירו שאמר לו איזה דבר, והוא לא שמע כך רק הבין זה מתוך דבריו, אם נשבע אמת אף על פי שלא שמע ממנו, דגם זה מקרי שמע אף על פי שלא אמר בפירושו, או דלמא כיון שלא אמר לו, לא נשבע אמת, דהא לא אמר לו, והוא כעין בעי' דכאן.

והנה יש שאלה כעין זה, ראה בחי' רעק"א ליו"ד [סי' רכ"א סי' מחוות יאיר ות' ראנ"ח סי' ט"ז] בנשבע שלא לגלות סודו לראובן, אם מותר לו לגלות לשמעון והוא יגיד לראובן. לכאורה יש לפתור שאלה זו מהא דאיתא בפסחים [ג ב] אנא לא קאמינא ומוציא דיבה הוא כסיל, הרי הגילה לו ומ"מ כיון שלא אמר לו ישר לא מקרי אמירה.

אך יש לחלק דשם כתיב מוציא דיבה, דוקא כשמוציא דיבה ממש, משא"כ באופן אחר, וכעין זה כתבו הראשונים בהא דאמרי ב"ש לקמן [עז א] דצריך שיוציא בשפתיו, דהיינו מטעם דכתיב לבטא בשפתיים, ע"כ צריך שיוציא ממש, אבל בלאו הכי לא הוי צריך שיאמר ממש.

ומצינו בכמה מקומות בש"ס אמר פלוני בשם פלוני ואח"כ אמר הש"ס דברי פלוני לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר ועכ"ז איתא אמר פלוני, ראה ברכות [יא ב] אמר ר' זריקא אמר ר' אמי וכו' הא דר"ז לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר. ויש לדחות דשם אין כ"כ נפק"מ אם בפירוש או מכללא, דהעיקר אי סובר כן וממילא יכול לומר בשם פלוני, אבל במקום דבעינן שיאמר, כעין הא דנשבע שאמר כנ"ל יש לעיין דאין מספיק מה ששמעו כן.

ומצינו כעין זה דפליגי [לעיל יא ב] ר"מ ור"י לענין תנאי כפול, דר"מ בעי שיאמר בפירוש אף על גב שאמר שאם כך כן משמע דאם לאו לא, מ"מ בעינן שיכפול דבריו ולא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן וכן להיפך, ורבי יהודה ס"ל דמכלל הן אתה שומע לאו. ועיי' בשבועות [לו א]

דגם ר"מ בממונא לית לי' מכלל לאו וכו' אבל באיסורא אית לי', ע"ש גדר ממונא ואיסורא. ועיי' בר"ן לעיל [יא. ד"ה דתנן] דנדר הוי איסור שיש בו ממון, ובשבועה יש לעיין אי דומה לנדר בזה. ולקמן [עב ב] בעי רמי בר חמא בעל מהו שיפר בלי שמיעה ושמע אשה דוקא וכו' או לאו דוקא, עיי' שם, אפשר להעמיס בשאלת הש"ס אי מה דכתבה תורה ושמע שמיעה ממש, או לאו דוקא דגם מה שלא שמע בפירוש רק יודע מקרי ג"כ שמיעה, דהא תכלית השמיעה שידע, והא ידע, ולמה לי לשמיעה.

ועי' בחגיגה [יז: תוד"ה אמרה תורה וכו'] דדבר הבא מדרשה והוכחה שייך לומר אמרה תורה אף על פי שלא אמרה התורה בפירוש, וכן ראה בתוס' עירובין [מט: ד"ה ואמר], ויש להביא ראיה לדבריהם משבועות [לב א] סל"ד כיון דרץ אחריהן כמאן דאמר דמי וכו' אמר אין וכו'.

☞ דף ע. ☞

כי קאמר לה מיפר ליכי למחר מהיום קאמר וכו' - הגר"ע איגר זצ"ל בשו"ת [ח"א סי' קמד] דן האם שייך לעשות הפרה לאחר זמן או דיש חסרון של כלתה דיבורו. וכעין מה שהר"ן [לעיל כט: ד"ה פשיטא] מקשה היאך מהני הקדש לאחר זמן הרי הוי כלתה דיבורו. ומתריץ דאמירתו לגבוה כמסירה להדיוט, ולפ"ז בהפרה (שלא שייך הטעם של אמירתו לגבוה) יהיה חסרון של כלתה דיבורו.

ומביא הגרע"א ראיה מהגמ' (כתובות ע"ב ע"א) דר"מ אומר מי שיודע שאשתו נדרנית יקניטנה כדי שתדור לפניו ויפר לה. ומקשה הגרע"א שיש עצה יותר פשוטה, שיפר מיד כל נדרים שתדור, ולפי ר"מ אין חסרון של דבר שלא בא לעולם, אלא ראיה משם שהבעל אינו יכול להפר נדרים שתעשה אח"כ, דאיכא חסרון של כלתה דיבורו.

ומקשה הגרע"א מהגמ' כאן, שיכול לומר מופר ליכי למחר ואין חסרון של כלתה דיבורו. ומתריץ הגרע"א שאין הכוונה שההפרה חלה למחר, אלא ההפרה חלה היום לגבי מחר, כגון אם אסרה על עצמה כבר בהנאה, הרי שאסורה ליהנות היום ומחר מהכבר, והבעל מפר ההנאה של מחר, וכבר היום חלה ההפרה להתיר בהנאה מחר.

☞ דף עא. ☞

נדרה והיא ארוסה וכו' אפילו מאה פעמים אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה - בשו"ת שאילות משה (אבהע"ז סי' לא) נשאל: בעובדא שאחד קידש אשה תוך תשעים יום, אם כופין אותו לגרשה. והוא משיב: מבואר בשו"ע אה"ע סי' י"ג המקדש תוך תשעים יום אוסרין עליו, והרמ"א כותב: ויש אומרים שצריך שיגרש ואם הוא ישראל יחזירנה לאחר שלשה חדשים, ומבואר ברמב"ם (פרק י"א מגירושין הכ"ד) דהמאירס תוך תשעים יום מנדין אותו, ומבואר ברמב"ם שם ובשו"ע, דאף בנתגרשה מן האירוסין כן הדין, הרי מבואר דסבר דאין כופין אותו לגרש, והראב"ד השיג שם ודעתו שכופין אותו לגרש, יעו"ש.

עבור חבירו. כי צריך שהתפילין יהיו מונחים על גוף המניח, וזה לא מעשה אלא מידי דממילא.

האור שמח מסביר הסבר אחר; יש מצוות שתכליתן לזכך את הגוף (ולא רק מעשה המצוה). ואדם צריך שיהיו התפילין מונחים על גופו.

האומר לאפוטרופוס כל נדרים שנודרת אשתי מכאן ועד שאבא ממקום פלוני הפר והפר וכו' מצינו בכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו.

הנודע ביהודה (תנינא יו"ד סי' קמ"ז) הביא תשוב' המהרי"ט (ח"א סי' קכ"ז) דאין אדם יכול לעשות שליח שיקדיש איזה דבר להקדש, דדיבור של הקדש מילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח.

וכתב הנודע ביהודה בזה"ל ולא ידעתי איך נעלם מהגאון מהר"י מטרנאני אשר נהירין ליה כל שבילי דש"ס סוגיא דהכא דאומר לאפוטרופוס כל הנדרים שתדור אשתי וכו' הפר לה דסובר רבי יונתן דיכול להפר דשלוחו של אדם כמותו, ואף רבי יאשיה דפליג היינו מדמיעט קרא אישה יפירונו אבל אי לאו קרא הוה מצי להפר ע"ש, הרי מפורש דבעל יכול למסור דברים לשלוחו דהא הך הפרה הוא רק מילי כמו הקדש ואפ"ה מצי לשוייה שליח להפר לאשתו.

☞ דף עג. ☞

חרש מהו שיפר בו' ת"ש ושמע אישה פרט לאשת חרש - בשפת אמת ליורה דעה (סי' רל"ד סעיף כ"ה) חוקר בשמע הנדר כשהי' פקח ושוב נתחרש מי יכול להפר כיון שבשעת שמיעה הי' ראוי להפר, או דלמא אזלינן בתר שעת הפרה וכיון שאז נתחרש תו אינו יכול להפר.

וכתב דלכאוו' מלשון הברייתא משמע דתלוי בשעת השמיעה, שאם אז הוא פקח יכול להפר כיון ששמע כשהי' פקח. אבל מסתבר יותר דתלוי בשעת הפרה, שאם אז הוא חרש אינו יכול להפר.

דאמר ר"ז כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכו' - וצ"ב דא"כ מה בעי לעיל בעל מהו שיפר בלא שמיעה, אמאי לא אמרינן כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. ולכאורה י"ל עפמש"כ בשו"ת הרד"ך (בית א' אות כ"ב) הובא בהגה"ה משל"מ (פ"ג מביכורים ה"ד) דלא אמרינן כלל דר"ז, אלא היכא דאתמר בגמ' דרק חכמי התלמוד ידעו בקבלה או מסברא היכן ניתן לאומרו. ולפ"ז א"ש, דבהא גופא נסתפקו בגמ' אי איכא כאן קבלה או סברא.

אמנם מדברי הט"ז או"ח (סי' נ"ה סק"ד) מבואר, דהא דר"ז סברא בעלמא הוא ואפי' אי לא אתמר בגמ' י"ל כן, וכן מבואר משו"ת הרשב"א (ח"א סי' תרי"א) הובא בפמ"ג שם. ולכן נראה עפמש"כ היד מלאכי (אות של"ז) דלא אמרינן אין בילה מעכבת אלא בדבר שהוא תנאי לעצם המעשה, אבל בעיקר הדבר לא אמרינן כן, דאל"כ לעולם לא יצטרך לעשות שחיטה וטבילה היכא דראוי לעשותו. וא"כ י"ל דמספקא ליה לגמ' אם השמיעה הוא תנאי להפרה או דהוא דין בעיקר ההפרה וא"כ ל"ש כל הראוי לבילה ודו"ק. (קובץ קול התורה קובץ מ"ט ע' צ').

ונראה לי מקור להרמב"ם מהא דאיתא בנדרים דף ע"א ע"א במשנה: נדרה והיא ארוסה נתגרשה בו ביום ונתארסה בו ביום אפילו מאה פעמים אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה, יעו"ש, ואם אמרינן דהמקדש בתוך תשעים כופין אותו לגרשה מטעם דקידש באיסור, וא"כ הכא דמיירי הכל ביום אחד, דהיינו "ביום שמעו", ולפי"ז היו הקידושין באיסור ולגירושין עומדת, וא"כ היאך יכול להפר נדריה הא איתא ביבמות צ' דבקדושי איסור לא מצי למיפר מ"ט אמר רחמנא בעל מיפר נדריה כדי שלא תתגנה בעיניו, והכא תתגנה ותתגנה, יעו"ש, וכן איתא בתוספתא רפ"ב דיבמות ה"ג, דאפילו בשניות לעריות אינו מיפר וכו', יעו"ש.

הרי חזינן דאפילו באיסור דרבנן אין לו זכות בהפרת נדריה, וא"כ הכא נמי אם היו כופין אותו לגרשה בודאי שאין לו זכות בהפרת נדריה, ומוכח מזה דאינה עומדת לגירושין.

איבעי' להו גירושין כשתיקה דמאי או כהקמה דמי וכו' - בספר אפיקי ים (סי' י"ז) כתב להסתפק בהא דאין הבעל יכול להפר רק ביום שמעו, ואם עבר היום שוב אינו יכול להפר, אי הוי ממש כהקמה או רק גזה"כ הוא.

ושו"ט בזה באריכות מכמה דוכתי, ובתו"ד (בס"ק ד') כותב: עוד קשה ממ"ש הר"ן ז"ל לעיל גבי איבעיא דש"ס בגירושין אי כשתיקה דמיין אי כהקמה דמיין. למאי נפקא מינה כגון שנדרה ושמע בעלה וגירשה ואהדרה ביומי וכו', וכתב עלה הר"ן ז"ל להכי נקט ביומי דאי אהדרה למחר פשיטא דלא מצי מיפר כיון שעבר יומו של שמיעה. ואף על גב דבסוף יומא ליתני ברשותי דבעל וכו'. הרי מבואר הוא דשתיקה לאו מטעם הקמה היא. ואף על גב דלא היתה ברשותי בסוף היום ולא הי' בידו לא לקיים ולא להפר. מ"מ כיון שעבר היום אין בידו להפר.

ובסו"ד כתב די"ל דתרי דיני איכא בשתיקה דיום שמעו. א. הוי גזה"כ שאינו יכול להפר אלא ביום שמעו, אפי' לא היתה ברשותו בסוף היום כגון שגירשה.

ב. איכא בשתיקתו דין קיום, דכיון שיודע שאינו יכול להפר למחרת, אנו סהדי שניחא ליה בנדר. ונ"מ לפי השיטה [שהביא השו"ע סימן רלד - כג] שחכם אינו מתיר הנדר לאחר קיום דבעל, א"כ היכא דהשתיקה ביום שמעו הוי ראייה שרוצה לקיים הנדר, אינו יכול להתירו ע"י חכם.

☞ דף עב: ☞

תא שמע האומר לאפוטרופוס כל נדרים וכו' - יש מחלוקת תנאים אם מועילה שליחות על הפרה או לא.

והנה בפירוש הרא"ש מציין בסוגיין, שעל כל פנים חלקו על הפרה. אבל שמיעת האפוטרופוס אינה נחשבת שמיעה, אף על פי שעשאו שליח כי מידי דממילא לא שייך שליחות (אלא על מעשה).

בקצות החושן (ריש הלי' שלוחין) ביאר עפ"י הרא"ש הנ"ל, מדוע לא מועיל שליחות על מצוות שבגופו. כיון דהוי מידי דממילא. למשל - לא יועיל לפלוני להניח תפילין על גופו